

ТЕТЯНА МАКСИМ'ЮК – У ГАРМОНІЇ З ПРИРОДОЮ

© Посацький Б. С., 2015

*Мене ізмалку люблять всі дерева,
і розуміє бузиновий Пан,
чому верба, від крапель кришталева,
мені сказала: "Здрастуй!" – крізь туман.
Чому ліси чекають мене знову,
на щит піднявши сонце і зорю.
Я їх люблю. Я знаю їхню мову.
Я з ними теж мовчанням говорю.*

Ліна Костенко

Розглянуто життєвий і творчий шлях архітектора і педагога Тетяни Максим'юк. Проаналізовано її архітектурно-ландшафтні твори, виокремлено їх характерні риси.

Ключові слова: Максим'юк, ландшафтна архітектура, парк.

Постановка проблеми

У львівській архітектурній школі другої половини ХХ ст. вагоме місце належить діяльності архітектора Тетяни Максим'юк. Важливою та актуальною є необхідність дослідження її творчих праць.

Мета статті

Мета статті – визначити особливості педагогічної та науково-проектної діяльності Тетяни Максим'юк. Досягнення мети статті передбачає виконання таких завдань: висвітлення життєвого і творчого шляху, аналіз науково-теоретичної та проектної діяльності, виокремлення характерних містобудівних прийомів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Є люди, особистості, спілкування з якими налаштовує на ліричний лад, оскільки, поетичність, легкість душі належить до головних рис їх характеру. Моє знайомство з Тетяною Максимівною відбулося осінню 1960 р. на заняттях з архітектурного проектування, яке на тоді було суто “ручним ремеслом”, до необхідного приладдя належали: креслярська дошка, рейсшина, трикутники, папір, калька, олівець, гумка, туш, перо, рейсфедер. Одного дня на заняттях в аудиторії з'явилася тендітна молода особа, яка час від часу тихим лагідним голосом з ліричним відтінком, що напрочуд гармонізував з її виглядом, з усмішкою, якби навіть із вибаченням за втручання, але завжди зі знанням справи, по суті теми проектування чи обговорення щось додавала до розмови своїх старших колег-викладачів, а була це Тетяна Максим'юк.

Народилася Тетяна Максим'юк 24 лютого 1934 р. в українській родині заможного господаря с. Гнойно на українській етнічній території Підляшшя, яка тоді входила до складу Польщі. Змалку зростала вона серед квітучих і запашних лук та полів, у тіні розлогих садів, бачила важку хліборобську працю і раділа з усіма, коли вдавалося зібрати багатий врожай. Життя кардинально змінилося з нападом нацистської Німеччини на Польщу. Почалася Друга світова війна, з 1939 р. по 1944 р. територія Польщі була під німецькою окупацією. В грудні 1944 р. в ході акції виселення українців з Польщі відбулося переселення родини на територію Одеської області Української РСР. Напевне, Тетяна тоді і не усвідомлювала, у скількох різних державах вона проживала, скільки поневірянь і тривоги довелося перенести її батькам.

Тетяна Максимівна дуже чутлива на пам'ять людина. Оглядаючи виставку про відновлений цвинтар в с. Жукові, на Любачівщині (Польща) та особливості бруснівської школи оздоби каменю, пані Максим'юк тихо сказала: “А на моїй батьківщині хрести і могилки не збереглися, бо всі вони були з берези...” [1].

Після переїзду з Одеської області до Львова Тетяна Максим'юк навчалася в неповно середній школі № 37, після закінчення якої з 1949 по 1953 роки здобувала спеціальну середню освіту у Технікумі харчової промисловості. Дівчина гарно креслила, трохи малювала, тож постійно оформляла різні стінні газети та плакати, що вигідно вирізняло її серед однокласників, привертало увагу і не залишилося не поміченим. Зичлива однокурсниця переконала Тетяну змінити напрям у навчанні і вчитися далі, але вже на архітектора. Вибір зроблено, вступні іспити складені успішно. У вересні 1953 р. Тетяна Максим'юк – студентка архітектурного відділення інженерно-будівельного факультету Львівського політехнічного інституту.

Тодішнє її навчання поєднувалося з трудовою повинністю (не завжди з власної волі) на різних “ударних комсомольських будовах”, у Львові – будівництво Парку культури і відпочинку, озеленення території Кайзервальду (нинішнього Шевченківського гаю і околиць), спорудження Комсомольського озера (Винниківського) біля Винник та колишнього Піонерського озера на південній околиці нинішнього Сихівського житлового масиву.

У той час (після засудження “творчого освоєння класичної спадщини” у 1955 р. та зміни напрямку розвитку радянської архітектури на індустріальне масове будівництво) повсюдно починалося будівництво нових житлових районів і зрозуміло, що студентські проекти теж виконувалися у цьому руслі. Тетяна Максим'юк у 1959 р. на “відмінно” захистила дипломний проект на тему “Мікрорайон у Новокузнецьку (Росія)” під керівництвом професора Івана (Яна) Багенського¹ та консультантів доцента Андрія Рудницького (розділ містобудування) і доцента Віктора Сидоренка (розділ архітектури). Тему обумовив т. зв. розподіл молодих спеціалістів по території Радянського Союзу, багато хто поїхав на роботу в сибірські міста Росії.

Як відмінницю навчання, молодого спеціаліста Тетяну Максим'юк залишають працювати на кафедрі архітектурного проектування на посаді старшого лаборанта. У 1962 р. вона вступила в аспірантуру, обираючи тему “Малий сад в системі ландшафту історичного міста” під науковим керівництвом професора Івана Багенського. Окрім цього, у колі її зацікавлень – проектна діяльність в організованому у 1959 р. Студентському проектно-конструкторському бюро ЛПІ, бо саме на зламі 1950–1960-х рр. починається масштабна розбудова Львівського політехнічного інституту.

Не забарилися перші творчі здобутки, проект генерального плану спортивно-оздоровчого табору “Політехнік” у кримській Алушті, опрацьований Тетяною Максим'юк, отримав медаль Всесоюзної виставки досягнень народного господарства у Москві 1965 р.

Впродовж 1965–1970 рр. Тетяна Максим'юк – асистент кафедри архітектурного проектування, а з 1971 р. по 1975 р. – кафедри містобудування (тобто з часу організації кафедри у

¹ Іван (Ян) Багенський (24.01.1883 р., Сороки, Бесарабія – 12.06.1967 р., Львів) – інженер-архітектор, педагог, професор, завідувач кафедри архітектурного проектування (1945–1966) Львівського політехнічного інституту.

складі відновленого архітектурного факультету). Молодий викладач практично “з нуля” формує і постійно удосконалює лекційний курс “Ландшафтна архітектура”, розробляє численні завдання для курсового проектування з ландшафтної тематики, впроваджує у дипломне проектування ландшафтну тематику, обираючи об’єктами міста на території західноукраїнського регіону та південного берега Криму.

Від початків педагогічної діяльності Тетяна Максим’юк поєднувала навчальний процес з активною участю у наукових дослідженнях та проектуванням у галузі ландшафтної архітектури. Сприяло цьому і те, що з кінця 1960 рр. і до середини 1990 рр. СПКБ отримувало багато замовлень і для об’єктів Львівської політехніки, і для інших установ та організацій з усієї України. Практично всі студенти-архітектори проходили проектну практику в СПКБ і безпосередньо були зайняті на різних стадіях проектування, а потім і реалізації в натурі. Наприклад, ними у 1980-х роках власноруч збудована відпочинкова алея біля нового корпусу та кам’яні сади з басейном та фонтаном перед головним входом до спортивно-оздоровчого табору “Політехнік” у м. Алушта на Кримському півострові².

У процесі проектування у всій повноті розкривався творчий підхід Тетяни Масим’юк до кожної теми, вона завжди бачила той чи інший об’єкт у сукупності з природним довкіллям, з історичним та урбаністичним контекстом, формулювала ланцюжок взаємних пов’язань та обмежень, маючи на увазі кінцевий результат. До повсякденного ритуалу праці належали творчі дискусії та обговорення зі студентами-проектантами, розгляд багатьох варіантів можливого проектного вирішення, чітке визначення головного та другорядного.

Тетяна Максим’юк не тільки словами аргументувала свою професійну позицію, але і в будь-який момент елегантно ескізувала на кальці і папері, наочно демонструючи бездоганне володіння архітектурною графікою.

Говорячи про внесок Тетяни Максим’юк до сучасного виднокраю Львова, слід наголосити, що саме завдяки її проектам реконструкції ми можемо споглядати нинішні ландшафтні форми відомих кожному львів’янину парків: Стрийського та Парку Івана Франка. Перше замовлення на реконструкцію Стрийського парку надійшло в СПКБ у 1976 р. і праця почалася з композиційного аналізу його території з метою виявлення закономірностей її історичного формування, використаних при закладенні парку в половині XIX ст. Арнольдом Рерінгом. Так було чітко зафіксовано систему алей, виділено оригінальні овальні партери у нижній частині парку, серпантинами сполучено нижню і верхню частини.

На початку 1980-х рр., відповідно до проекту реконструкції, споруджено кам’яний водяний каскад з малими архітектурними формами, який завершив композицію простору нижніх партерних садів Стрийського парку.

Проектування і виконання каскаду у буквальному сенсі стало справою рук студентів-архітекторів, які під опікою Тетяни Максимівни “тягали” і укладали “велике і мале” каміння берегів водяного потоку, підпорних стінок та містків.

В першій половині 1980-х рр. розпочалася ґрунтовна реконструкція найстарішого міського парку в Європі – парку Івана Франка у Львові. Проект реконструкції та реставрації виконувався під керівництвом Віктора Кравцова та Тетяни Максим’юк і, практично, з-під рук проектантів креслення потрапляли на будівельний майданчик, яким тоді був цілий парк. Обсяг праць був великим, необхідно було провести санацію зелених насаджень, визначити систему головних і другорядних алей, запроєктувати малі форми (огорожу, лави, підпорні елементи), повністю оновити систему освітлення парку. З парку усунули примітивну дерев’яну будівлю кінотеатру, натомість спорудили дитячий майданчик та підземний перехід через вулицю Листопадового Чину. До цього додалося формування партерного саду перед головним корпусом Університету імені Івана Франка і таким чином центр Львова збагатився впорядкованим зеленим масивом.

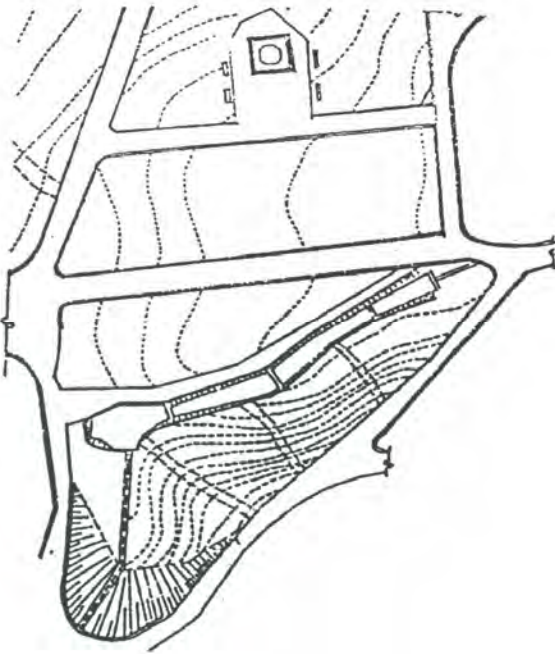
² Студенти О. Ляковський і К. Малярчук, після закінчення навчання продовжували працювати у ландшафтній групі СПКБ ЛПІ і, за їх словами, це були одні з найкращих років творчої праці [2].

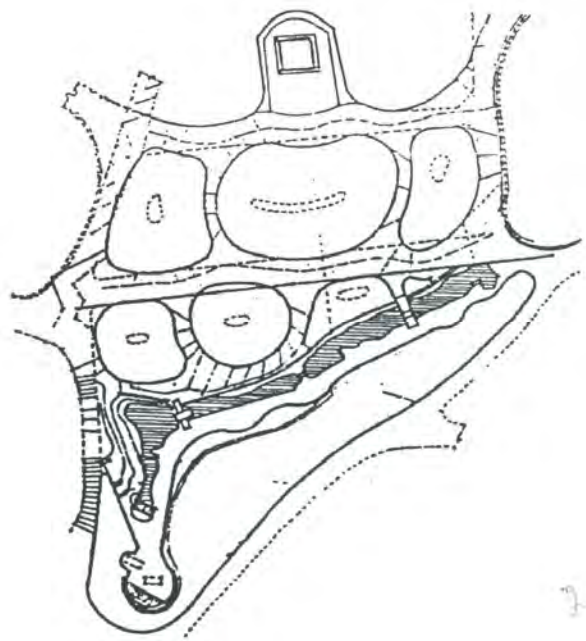
А

Б

В

Г

Рис. 1. Реконструкція партеру Стрийського парку. А – Тетяна Максим'юк в робочій кімнаті СПКБ; Б – фрагмент каскаду партеру Стрийського парку; В – схема плану партеру Стрийського парку до реконструкції; Г – схема плану партеру Стрийського парку після реконструкції 1983 року.
[джерело: архів Т. Максим'юк]

Узагальнення накопиченого досвіду озеленення Львова разом із рекомендаціями методичного характеру склали зміст опублікованої у 1988 р. “Програми комплексного благоустрою і озеленення Львова та інших міст і населених пунктів області на період 1988 – 1997 рр.”, яка серед фахівців отримала популярну назву “зелена книга”.

Організацію і функціонування ландшафтного регіонального парку “Знесіння” всі ми теж значним чином завдячуємо глибокому розумінню Тетяною Максим'юк львівського виднокраю, його історії та перспектив розвитку. Початок поклало дослідження забутого всіма малого цвинтаря на північній львівській околиці і в ході праць переросло в обґрунтування необхідності створення на території колишнього Кайзервальду та в його безпосередньому оточенні ландшафтно-історичного парку “Знесіння” у 1991 р., який з 1993 року отримав статус регіонального ландшафтного парку. Сьогодні він є єдиним в Україні парком подібного типу у міському середовищі і найбільшим парком у місті Львові, улюбленим місцем відпочинку мешканців.

Тетяна Максим'юк, як і кожний творчий архітектор, не всі задуми та концепції могла безпосередньо втілити у життя, багато ідей вона виклала у формі конкурсних та дипломних проєктів, виконаних під її керівництвом. Відомий ландшафтний архітектор, професор Анатолій

Жирнов³, згадуючи про спільну працю з Тетяною Максимівною на початку 1990-х рр. над конкурсним проектом парку на львівській цитаделі, вважає, що концепції проекту випередили час, авторська група відмовилася від розуміння ландшафту, як пасивного об'єкта, який треба тільки зберегти, а пішла шляхом формування активного простору, яким можна управляти, враховуючи його соціальні і культурні складові. Проект презентували під назвою “Семантичний парк нового типу: парк - пам'ять, парк – генеза культури, парк – надія”[3].

Багато творчих задумів Тетяни Максим'юк знаходить свій вираз у дипломних проектах та магістерських працях, виконаних під її керівництвом студентами кафедри містобудування. Зокрема, у дипломному проекті Івана Галишича “Планувальна організація верхньої частини вулиці Личаківської у м. Львові. 1997 р.” отримала дальший розвиток концепція організації східного під центру у системі загальноміського центру Львова шляхом створення мистецько-культурного осередку “Львівська Мала Академія”. З метою формування пішохідної площі на перехресті вулиць Личаківської і Пасічної, пропонувалося проїзну частину і трамвайну колію заглибити у тунель.

Виняткове значення у виднокраю Львова належить Святоюрській горі, багатій на природні, культурні, археологічні та історичні пам'ятки. Природно, що Тетяна Максим'юк неодноразово зверталася до цієї теми, деталізуючи та поглиблюючи різні аспекти ландшафтно-просторової організації території. Її концептуальні пропозиції завжди базувалися на детальному і всебічному історично-композиційному аналізі та врахуванні потреб сучасного розвитку центральної частини Львова шляхом формування зеленого паркового прясла, важливими ланками якого виступають парк Івана Франка і митрополічі сади на східному схилі Святоюрської гори .

Дослідження та проектні розробки Тетяни Максим'юк увійшли вагомим внеском у фундаментальну науково-проектну працю “Ландшафтна карта Львова”, завершену у 2008 р.

З 1971 року Тетяна Максим'юк читає лекційний курс “Ландшафтна архітектура”, який займає фундаментальне місце у формуванні культури та розуміння природи майбутніх архітекторів. Метою викладання дисципліни є закладення основ розуміння студентами завдань формування життєвого простору людини шляхом використання природного довкілля та розуміння проблем охорони природно-заповідних та культурно-історичних об'єктів. Окрім лекційного курсу “Ландшафтна архітектура”, Тетяна Максимівна розробила лекційні курси “Естетика та композиція ландшафту” та новий курс “Збереження та розвиток культурного ландшафту” [4].

Ефективність педагогічної методики Тетяни Максимівни, на думку доцента Ірини Диди, ґрунтується на особистому прикладі, на добрій пораді, на співучасті в процесі творення, коли викладач стає для студента старшим колегою, і разом із ним вирішує завдання. В студентські роки всі її учні мали змогу переконатися, як близько до серця приймала Тетяна Максимівна творчі проблеми, що виникали під час проектування, як знаходила все нові і досконаліші шляхи їх розв'язання. Вона належить до педагогів, які у свій час змогли перейняти і передати далі естафету того неповторного поєднання відчуття ”духу місця” із світовою широтою поглядів, що допомагають сучасній львівській архітектурній школі зберігати свою ідентичність [5].

Час минає, та Тетяна Максим'юк залишається поетом природи, дослідником її гармонії, осмислене ставлення до природного довкілля збагатилося глибокими знаннями, багаторічним досвідом, що додає впевненості у судженнях, оцінках та порадах, концепціях та проектах.

Висновки

Значення особистості Тетяни Максимівни Максим'юк можна визначити як однієї з лідерів львівської школи ландшафтної архітектури, завдяки діяльності якої була збережена і розвинута спадкоємність у формуванні ландшафтно-архітектурних об'єктів Львова.

³ Анатолій Жирнов, випускник ЛПІ 1965 р. В часі навчання проектував в СПКБ озеленення і благоустрій студентського табору відпочинку “Морське” у Миколаївській області. Засновник і почесний президент Гільдії ландшафтних архітекторів України, автор численних проектів і реалізацій із паркового будівництва в Україні, завідувач кафедри ландшафтної архітектури Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ).

Хронологія подій

З 1975 р. – старший викладач кафедри “Містобудування”.

1959–1996 рр. – за сумісництвом архітектурно-проектна і науково-дослідницька праця в СПКБ Львівського політехнічного інституту (з 1992 р. перейменовано у ПКО “Політехніка” при Державному університеті “Львівська політехніка”) на посадах: архітектор, керівник групи, головний спеціаліст з питань ландшафтної архітектури, науковий керівник та автор проектних розробок проектів за ландшафтно-архітектурною тематикою та їх реалізація.

- Член НСА України з 1975 р.
- Член об’єднання Ландшафтних архітекторів України з 1988 р.
- Член художньої Ради при управлінні Головного Художника м. Львова у 1990-их роках.
- Член Наукового Товариства ім. Т.Г. Шевченка у Львові з 1992 р. (комісія архітектури та містобудування).

- Дійсний член ІКОМОС України з 2009 року.

- Дійсний член Гільдії ландшафтних підприємців – сертифікат від 15 грудня 2008 р.

- Ветеран праці з 29 листопада 1985 р. (посвідчення, медаль).

Тетяні Максим’юк належить понад 100 наукових публікацій, численні навчально-методичні розробки, понад 50 проектних розробок, зокрема:

- Генеральний план 1-го навчального корпусу ЛПП на вул. Карпінського, 2 та інші робочі креслення.

- “Сади с/о табору “Політехнік” в м. Алушта Кримської області та “Морське” Миколаївської області – 1960-1990 рр.

- Аналіз існуючого та формування перспективного ландшафту Львова – автор розділу до ПДП центральної частини Львова, 1969 – 1970 рр.

- Проектні пропозиції до реконструкції замково-паркового комплексу в Підгірцях Львівської області, 1970 – 1971 рр.

- Реконструкція та реставрація Стрийського парку у м. Львові, 1976 – 1992 рр.

- 1983 – 2000 – 2009 рр. – реконструкція та реставрація парку ім. Івана Франка, парку ім. Б. Хмельницького, парку Високий Замок, дендропарку “Флора Розточчя” на Кортумовій горі, Святоюрські митрополичі сади.

- Генеральний план розвитку Регіонального ландшафтного парку “Знесіння” у Львові, 1989–1996 рр. – науковий керівник та член авторського колективу проекту.

- Ландшафтна карта Львова, 2007–2008 рр. – член авторського колективу.

1. Ремешило-Рибчинська О. Виднокраї архітектора Тетяни Максим’юк / Ореста Ремешило-Рибчинська / Творчість архітектора та педагога Тетяни Максим’юк // Науковий семінар Комісії архітектури та містобудування Наукового Товариства імені Шевченка. Ювілейне засідання. 25 березня 2014 р. Програма та тези доповідей. – Львів, 2014. – С. 25. 2. Олег Лясковський, Костянтин Малярчук / / Практичний досвід архітектурного проектування в СПКБ. – с. 23. 3. Жирнов А. Проект парку, який випередив час / Анатолій Жирнов. – с. 19. 4. Соснова Н. Роль архітектора та педагога Тетяни Максим’юк у становленні лекційного курсу “Ландшафтна архітектура” у львівській архітектурній школі / Надія Соснова // Там само – С. 17. 5. Дида І. Роль архітектора та педагога Тетяни Максим’юк у становленні лекційного курсу “Ландшафтна архітектура” у львівській архітектурній школі / Ірина Дида // Там само – С. 21.

TATIANA MAKSYM'YUK – IN HARMONY WITH NATURE

© Posatskyy B., 2015

There exist rare individuals, working with whom creates an inner harmony, because a lyrical mood, poetry and a lightness of the soul are central to their character. Tatiana Maksym'yuk was born on 28 February, 1936 in the city of Gnojno, in an ethnic Ukrainian area known as Podlasie, at the time a part of Poland. She spent her childhood amongst flowering and fragrant meadows and fields, in the shade of lush gardens; watched the hardworking farmers tilling their fields, and rejoiced with them when the harvest was rich. At the end of 1944, during the expulsion of Ukrainians from Poland, she was resettled along with her family in the USSR.

In September of 1953, Tatiana Maksym'yuk began her studies at the Civil Engineering Department of the Lviv Polytechnic Institute, majoring in Architecture and, in 1959, received high honors for successfully defending her thesis project. As an honor student, Tatiana Maksym'yuk was invited to continue working at the Department of Architectural Design. In 1962, she began graduate studies, selecting for her topic "The Small Garden in the Landscaping System of Historic Cities" under the direction of her advisor, Professor Yan Bagenski. In addition, she became involved in the Student Design Bureau of Lviv Polytechnic which was created in 1959 as the large-scale building expansion of Lviv Polytechnic began. Her design projects for the master plans for the first Lviv Polytechnic school building as well as the sports camp "Polytechnic" in Alushta, Crimea, were immediately approved for construction.

From 1965 to 1971, Tatiana Maksym'yuk worked as Assistant Department of Architectural Design, and from 1971 in the Department of Urban Development where she formulated and continually improved lecture courses in Landscape Architecture, and introduced a degree program in Landscape Design, choosing as subjects cities in the regions of Western Ukraine and the southern coast of Crimea. In discussing the contribution of Tatiana Maksym'yuk, one must emphasize that it is precisely because of her reconstruction projects that we have the current landscapes of our city parks, known to all Lviv city residents: Stryjski Park, Ivan Franko Park and Znesinnia Regional Landscape Park. Tatiana Maksym'yuk was co-author of the monograph "Architecture of Lviv", and the scientific design study "Landscape Map of Lviv", completed in 2008.

Tatiana Maksym'yuk has to her credit over one hundred scientific publications, numerous course teaching materials, and over fifty project development studies, in particular:

- Gardens at the student recreation Camp "Polytechnic" in the city of Alushta, Crimea Oblast and "Mors'ke" in Mykolajiv Oblast – 1960–1990.
- Project proposals for the reconstruction of the XVII century Castle-Park complex at Pidhirtsi, Lviv Oblast 1970-1971.
- Reconstruction and restoration of Stryjski Park in the city of Lviv, 1976–1992.
- Reconstruction and restoration of Ivan Franko Park, B. Khmelnitsky Park, Lviv High Castle Park, the "Flora of Roztochia" Arboretum on Kortumov Hill, and the St. George Metropolitan Bishop Gardens. 1983–2000–2009.
- General Development plan for the "Znesinnia" Regional Landscape Park in Lviv, 1989–1996. – Supervisor and member of author collective.
- Landscape Map of Lviv, 2007–2008. – member of author collective.
- Architecture of Lviv. Period and Styles of the XIII-XXI Centuries – member of author collective

Key words: Maksym'yuk, landscape architecture, park.